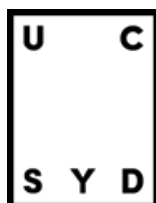

Netværksinddragelse og familierådslagning

- *Socialrådgivernes mikrofaglige udfordringer og behov for viden.*

Docent Bo Morthorst Rasmussen og lektor Sabina Jæger, UC SYD

Netværksinddragelse og familierådslagning

Forskningsrapport.

Forfattere: Docent Bo Morthorst Rasmussen og lektor Sabina Jæger UC SYD

Udgivet af UC SYD

Udgivelsesår: 2019

Layout: UC SYD

ISBN nr: 978-87-971111-2-3

Forfatterne har ophavsrettighederne til rapporten.

Rapporten kan frit citeres med tydelig kildeangivelse.

Forord

Vi vil først og fremmest takke alle de personer i og omkring de tre kommuner Kolding, Varde og Faaborg-Midtfyn, som har deltaget i forskningsprojektet. Uden jeres deltagelse og åbne, inspirerende dialoger omkring det svære og bøvlede OG det begejstrende og sjove i arbejdet med netværksinddragelse og familierådslagning, så var denne forskningsrapport ikke blevet til. Vi har bestræbt os på at være nysgerrige og inddragende i hele vores tilgang og det er der blevet taget positivt imod i en travl hverdag. Så tak for jeres tid og engagement.

Det har ikke altid været lige nemt for os, fx da vi stod med 30 socialrådgivere i en kommune, som alle i en dialogisk proces havde formuleret hver 3 forskningsspørgsmål, som de ønskede, at forskningsprojektet kunne svare på. Heldigvis blev de 90 spørgsmål reduceret til tre men, at have tre forskningsspørgsmål fra hver af de tre kommuner og to fra forskerne - det giver 11 forskningsspørgsmål og dermed 11 områder, at kigge ind i. Det er lidt rigeligt med 11 forskningsspørgsmål, men processen var god og gav et godt billede af, hvilken viden den enkelte medarbejder ønskede og hvad man samlet set i kommunerne kunne blive enige om. Meget af den viden der blev efterspurgt knyttede sig til, at forstå, udvikle og håndtere den daglige praksis. Det er ikke så underligt, men måske skal vi i fællesskab blive endnu bedre til at gå på opdagelse i dette mikro- eller grundfaglige vidensbehov og dets gensidigt afhængige rammesætning.

Vi vil ligeledes sende en særligt tak til de børn, unge og familier der har fortalt om inddragelsen af deres familier og netværk og hvad det har betydet for dem og deres relationer, herunder deres relationer til kommunen. Det er værdifuld viden for os og minder os igen og igen om kompleksiteten i det levede liv og dermed også i det sociale og pædagogiske arbejde, hvor udgangspunktet er de mennesker, som det handler om. Hvor er det vigtigt, at vi lytter men også, at vi stiller spørgsmål og går i dialog med hinanden.

Vi vil naturligvis også takke UC SYD og vores kolleger for finansiering og faglig sparring og i særdeleshed lektor ph.d. Anne-Marie Tyroll-Beck for gennemlæsning og kommentarer og projektkoordinator Tue S. Schack for gennemlæsning og opsætning. Nogle kolleger er nok ved at være lidt trætte af vores insistensen på dette mindset og ønsket om mere praksisanvendelig viden på området. *Ved vi ikke nok om netværksinddragelse og kan de ikke allerede det ude i kommunerne* bliver der sagt og tænkt. Og svaret er desværre nej. Det er et stykke vej igen. Det er der mange grunde til og dem kender vi ikke alle sammen, men vi håber, at I får nogle af svarene, når I læser denne forskningsrapport.

Mvh

Sabina og Bo

Indholdsfortegnelse

Forord	3
Resume	5
Indledning	6
Den netværksinddragende dialogmodel og familierådslagning	7
Forskningsrapportens opbygning	8
Forskningen, begreber og vurderingskriterier	9
Metode	12
Forskningsspørgsmålene og dialogmøderne	12
Cases	15
Forskningsspørgsmålene og svar baseret på casene	18
Hvad får forældrene og barnet til at sige ja til deltagelse og hvad motiverer dem?	18
Hvad får den inviterede familie og netværk til at sige ja?	19
Spørgsmålet om, hvor længe familierådslagning er relevant for en familie og dermed hvor mange netværksinddragende opfølgninger, der bør afholdes	19
At se inddragelsen som en proces og facilitere familiedynamikkerne	20
Er netværksinddragelse styret af faglig viden eller socialrådgivernes personlige kompetencer?	22
Planen og dens realisering er et udtryk for effektivitetstilgangen	23
Dialogmøderne og rådslagningerne skaber som udgangspunkt mere reel inddragelse end symbolsk inddragelse	23
Undersøgelsens resultater	24
Mindsettet med de betydningsfulde i et barns liv	24
Forældrene ønsker løsninger	24
En neutral samordner kan noget værdifuldt	25
De professionelle dark horses	25
Mikro- og grundfagligheden er afgørende for 'den gode' netværksinddragelse	25
Afrunding og undersøgelsens samlede perspektiver	26
Litteratur	27

Netværksinddragelse og familierådslagning

Socialrådgivernes mikrofaglige udfordringer og behov for viden.

Resume

Myndighedsrådgiverne 'skal' ifølge Servicelovens § 47 systematisk afdække og inddrage netværket i børn- og ungesager. Det sker ikke i alle sager og det er heller ikke helt uproblematisk, når det sker. Forskningsprojektet (2017-2019) har fokus på socialrådgivernes mikro- og grundfaglige udfordringer og behov for viden i forbindelse med netværksinddragelse. Tre kommuner (Varde, Kolding og Faaborg-Midtfyn), der dels har prioriteret og dels systematisk arbejder med netværksinddragelse deltager i undersøgelsen. De to af kommunerne anvender familierådslagning, som beslutningsmodel og den sidste deres egen dialogbaserede model. Kommunernes ansatte (primært socialrådgivere) har sammen med forskerne formuleret 11 forskningsspørgsmål omhandlende bl.a. motivation, familiedynamikker, konflikter, barnets rolle, reel vs. symbolsk inddragelse, mv. og spørgsmålene retter sig naturligt mod områder af sagsprocessen, hvor det er udfordrende og hvor der opleves et behov for mere viden.

Der er tale om et eksplorativt casestudie, hvor kommunerne qua indledende og afsluttende dialogmøder har været inddraget i forskningsprocessen. Dataindsamlingen og analyser af de 10 komplekse cases viser bl.a., at selv i kommuner, der arbejder systematisk med netværksinddragelse, så er der stor intern variation og brug for viden og opmærksomhed, dels for at arbejde med, at få familie og netværk til at sige ja og bidrage til problemforståelse og løsninger, men også for at understøtte de vellykkede netværksinddragende forløb, hvor private og professionelle netværk tager hvert deres ansvar og samarbejder gennem hele sagsforløbet og helst også i tiden derefter, så længe behovet er der.

Resultaterne viser endvidere, at det inddragende mindset og børnene, som centrum og driver er vigtig for at inddragelsen lykkes, at forældrene ønsker meningsfulde løsninger, at en neutral 'samordner' kan noget helt værdifuldt i inddragelsesforløbet, at netværksinddragelsen bør tænkes sammen med de andre 'professionelle darkhorses', som samtidigt agerer i og med familien. Og så er mikro- og grundfagligheden afgørende for 'den gode' netværksinddragelse. Den gode netværksinddragelse handler så at sige meget mere om den enkelte socialrådgivers mindset og mikro- og grundfaglighed end om den organisatoriske ramme. En systematisk beslutningsmetode, som familierådslagning har dog en række fordele i samarbejdet med familien og netværket sammenlignet med dialogmødernes mere løse ramme og fleksibilitet.

Der er en helt overordnet problemstilling omkring mindsettet, værdier og tilgangen til netværksinddragelse, hvor den demokratiske rettighedstilgang og dermed en reel inddragelse i beslutningerne ofte er vigtigere end effektivitetstilgangen, hvor der er fokus på netværkets ansvar og bidrag til resultater. Resultaterne i form af støtte og ansvar fra barnets betydningsfulde familie og netværk kommer ofte som en sidegevinst, hvis hele familien og netværket reelt har oplevet sig inddraget i hele den samlede proces, både problemer og løsninger.

Indledning

Med Barnets Reform og § 47 i Serviceloven (SEL) fik de danske kommuner 'pligt til' systematisk at afdække, afsøge og inddrage barnet eller den unges familie og netværk. I vejledningen 9142 fra den 26.2.19 står: *Servicelovens § 47 giver derfor kommunen pligt til at overveje, hvordan familie og netværk kan inddrages systematisk. Den systematiske inddragelse kan eksempelvis ske ved at anvende metoder som familierådslagning, netværksmøder eller familiekontrakter. Servicelovens § 47 forpligter ikke kommunen til at anvende en bestemt metode, men kommunen kan efter behovene i den enkelte sag og den lokale prioritering på området selv beslutte, hvordan det sikres, at familien inddrages systematisk.*

I Serviceloven § 71 står, at barnet eller den unge har ret til samvær med forældre og netværk, herunder søskende, bedsteforældre, øvrige familiemedlemmer, venner, mfl. Lovgivningens intentioner kan tolkes, som det danske svar på et barns ret til, at være sammen med dem, som man på New Zealand kalder 'Whanau'. Det er det New Zealandske begreb for én persons udvidede familie, der dækker over alle der har, har haft eller kan få betydning for ét menneske. En persons 'Whanau' svinger fra person til person. Man kan forstå den danske lovgivning på den måde, at myndighedsrådgivere ikke kun 'skal' afdække og inddrage alle de betydningsfulde i barnets netværk til dialog om problemforståelse og løsninger, men også 'bør' understøtte samværet med dem. Det er måske netværksinddragelsens overordnede mindset - at både afdække, inddrage og anvende barnets vigtige relationer.

Kommunernes inddragelse af barnet eller den unges familie og netværk sker dog kun i begrænset omfang (Ankestyrelsen 2013, Task Force 2017, Rambøll 2018), men nogle kommuner har faktisk prioriteret at arbejde systematisk med inddragelse, fx Varde, Kolding og Faaborg-Midtfyn kommuner, som deltager i denne undersøgelse. Selv for disse kommuner, der har prioriteret og arbejdet systematisk med netværksinddragelse i mange år er det, ifølge dem selv vanskeligt at skabe en kontinuerlig, inddragende og sammenhængende socialfaglig praksis. Det er på mange måder tankevækkende, at fx en socialfaglig tilgang og metode som familierådslagning, - der karakteriseres som 'den aktuelt bedste viden' i forskningsrapporter og forsknings Reviews (Havnen & Christiansen 2014, Slettebø 2016), samt en tydelig lovgivning og prioritering af de to ovenstående kommuner - har så vanskeligt ved at blive til en integreret del af praksis. Så det helt overordnede formål med dette forskningsprojekt er at undersøge: *Hvilken viden og hvilke vidensbaserede udgangspunkter har den netværksinddragende praksis og kommune brug for, for at kunne udvikle en kontinuerlig netværksinddragende praksis til gavn for børnene/ de unge?*

Fra en række undersøgelser af især familierådslagning (Rasmussen & Haldbo 2002, Hansen, Hansen & Rasmussen 2003, Hoverak 2006, Hyrve 2006, Mortensen 2007, Heino 2009, Vik 2009, Slettebø 2016, Rasmussen og Sandgaard 2018) har vi både viden fra børn, familier og socialrådgivere om de udfordringer, som de oplever. Forældrene og børnene kan være tilbageholdende i forhold til at involvere hele deres familie og netværk, da det stadig er forbundet med skyld og skam, at have brug for hjælp og støtte og det er fortsat en ret tabuiseret del af et familieliv. Der kan være konflikter i familien, som er vanskelige at håndtere, brudte relationer, skænderier og gammelt nag osv. Og socialrådgiverne har ligeledes deres forskellige grunde til at være tilbageholdende, fx tab af kontrol og ekspertise, tror ikke på familien, øget ansvar, ubehag ved højt konfliktniveau. Gennemgangen af litteraturen peger dels på, at den socialfaglige praksis er kompleks og fyldt af udfordringer og dels, at udfordringerne udspiller sig i den konkrete mikro- og grundfaglige praksis, der har betydning for i hvilket omfang og hvordan lovgivningens krav, intentioner og den aktuelt bedste viden om fx netværksinddragelse omsættes i praksis. Den primære målgruppe er derfor praktikerne i kommunerne.

Forskningsprojektet har derfor fokus på den konkrete netværksinddragende praksis og dermed kommunernes og socialrådgivernes mikro- og grundfaglige udfordringer og behov for viden i forhold til at kunne inddrage barnet eller den unges familie og netværk. Vores forståelse og definition af

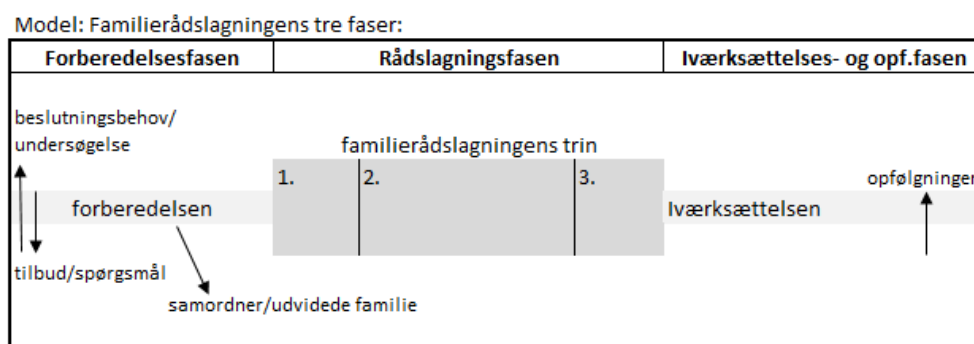
mikrofaglighed er: *Mikrofaglighed er den identitetsskabende faglighed, der ligger bag og kommer ud af de professionelle mange konkrete iterative interaktioner af gestus og respons, der uddybes i næste kapitel.*

Forskningsprojektets store spørgsmål er således ikke, hvorvidt eller hvorfor der skal arbejdes med netværksinddragelse i kommunernes sociale arbejde på børn- og familieområdet. Forskningsprojektet handler i højere grad om, at identificere vidensbehov, praksisudfordringer og kommunernes håndtering af dem for at bidrage med viden til refleksion og udvikling af praksis. Undersøgelsen er på mange måder en fælles søgen efter 'det aktive stof' i forhold til, 'hvordan' de professionelle i myndighedsafdelingerne kan sikre en kontinuerlig systematisk socialfaglig og pædagogisk inddragelse af barnet, forældrene og deres netværk til gavn for barnets/den unges udvikling og trivsel.

Den netværksinddragende dialogmodel og familierådslagning

Udgangspunktet for valg af cases i de tre kommuner er, at de har prioriteret, erfaring med og viden om systematisk netværksinddragelse. Kolding kommune og Faaborg-Midtfyns kommune har betydelig erfaring med og anvender familierådslagning som netværksinddragende beslutningsmodel (Socialstyrelsen 2019) og Varde Kommune har deres egen dialogbaserede inddragelses model (Vardemodellen 2019). Der findes kun nedenstående korte beskrivelse og sammenligning af de to modeller i denne forskningsrapport, da det er netværksinddragelsen og ikke så meget modellernes detaljer og forskelle, som er undersøgelsens fokus. Der kan læses mere om modellerne på de ovenstående hjemmesider eventuelt sammen med en række uddybende beskrivelser af den danske familierådslagningsmodel og dens udvikling frem til i dag (Rasmussen og Hansen 2002, Rasmussen og Sandgaard 2018).

En kort beskrivelse og sammenligning af de to modeller viser, at de to modeller eller metoder har samme overordnede netværksinddragende værdisæt med barnet i centrum og en systematisk inddragelse af familien og netværket (de for barnet betydningsfulde voksne) til ét ansigt-til-ansigt møde, hvor der træffes beslutninger og udarbejdes en plan for indsatser eller hjælp til barnet. De lever således begge op til intentionerne i Servicelovens § 47. Overordnet set er familierådslagning mere formaliseret og stilladseret end dialogmodellen. Vi kan sammenligne de to modeller ved at visualisere familierådslagningsmodellen. Der er en fase før selve mødet og der er selve mødet (trin 1,2,3) og efterfølgende er der en iværksættelsesfase, som afsluttes med et opfølgningsmøde.

Kilde: UFC Børn og Familiers undersøgelse af familierådslagning Danmark 2001

Model: Familierådslagningens tre faser (Rasmussen & Hansen 2002)

I den indledende fase af familierådslagning er det socialrådgiveren, der taler med forældremyndigheden og helst barnet/den unge om muligheden for et netværksinddragende møde. Der foregår så herefter en afdækning af netværket og det aftales, hvem der skal inviteres til mødet og hvad der skal tales om. Forberedelsesfasen adskiller sig primært ved, at der ved brug af familierådslagning formuleres nogle

Netværksinddragelse og familierådslagning: Docent Bo Morthorst Rasmussen og lektor Sabina Jæger UC SYD

specifikke spørgsmål sammen med barnet og forældremyndighedsindehaveren, som der skal tages stilling til på mødet og at der tilknyttes en samordner (en neutral facilitator), som besøger de inviterede. Ved brug af dialogmodellen er det i højere grad op til socialrådgiveren, at sætte dagsordenen, kontakte netværket og tilrettelægge denne fase. Selve det netværksinddragende møde adskiller sig ligeledes på flere punkter, men den største forskel er, at i dialogmødet er deltagerne både fra det private og det professionelle netværk og socialrådgiveren er mødelederen. Når der anvendes familierådslagning så består mødet af tre trin, og efter at de professionelle har informeret og været i dialog med familien og netværket omkring spørgsmålene i trin 1., så udarbejder familien og netværket en plan uden deltagelse af de professionelle. Så planen fra familierådslagningen er udarbejdet af familien og netværket, hvor planen fra dialogmøderne er udarbejdet i et samarbejde mellem det professionelle netværk og det private. Selve perioden efter mødet og op til opfølgningen på planen er i begge modeller afhængig af planens indhold. Opfølgningsmødet adskiller sig ved, at man i familierådslagningen gentager modellens procedure og til opfølgningen på dialogmøderne er alle inviterede deltagere samlet med rådgiveren, som mødeleder.

Der er naturligvis mange flere elementer, procedurer, forskelle og ligheder mellem de to modeller, ligesom at hver rådgiver har fundet og udviklet lige netop deres særlige måder at arbejde på (mikrofaglighed). Men det er vigtigt at slå fast, at hverken dialogmøderne eller familierådslagning kan sammenlignes med de mange manualbaserede metoder. Der er ikke tale om behandlingsmetoder eller pædagogiske indsatser, hvor den professionelle skal uddannes i og følge en detaljeret manual. Der er tale om inddragende demokratiske beslutningsrammer og procedurer indenfor hvilke, der er et betydeligt socialfagligt spillerum, hvor man kan udfolde en mangfoldighed af mikro- og grundfaglighed. Forskellen mellem de to modeller er, at beslutningsprocedurerne og dermed systematikken og kravene er mere formaliseret i familierådslagning end i dialogmodellen men i begge modeller inddrages barnets familie og netværk i definitionen af problemer og løsninger, der er samtaler med barnet og forældremyndigheden, der deltager professionelle og der udarbejdes en plan, som der følges op på.

Forskningsrapportens opbygning

Efter resume og indledning følger et kapitel med overskriften forskningen, begreber og vurderingskriterier, hvor der kort redegøres for den empiriske forskning i familierådslagning, da der ikke er forsket i de netværksinddragende dialogmøder, og der argumenteres for undersøgelsens valg af design og mikrofaglige udgangspunkt. Samtidigt er der en kort beskrivelse af den inddragelsesteori og model, (rettighed versus effektivitet) som anvendes i analyserne. I metodeafsnittet beskrives metoden og valg af cases. I det efterfølgende afsnit redegøres for forskningsspørgsmålene og den dialogiske og inddragende metode, som vi har valgt til formuleringen af dem. Vi kunne have beskrevet den inddragende metode i metodeafsnittet, men har valgt, at det hører sammen med forskningsspørgsmålene. I afsnittet med overskriften cases præsenterer vi de 10 cases, hvor vi ud over en begrænset mængde fakta i hver case fremhæver den eller de dominerende historier, som vores analyser af hver case er endt op med og som vi anvender i analyser og svar på forskningsspørgsmålene. Vi ønsker på den måde, at dele analysen og casen med læserne. I det næste afsnit forsøger vi, at svare på forskningsspørgsmålene med i alt syv overskrifter. Afslutningsvis har vi to afrundinger på henholdsvis de empiriske forskningsspørgsmål, hvor også undersøgelsens hovedresultater er præsenteret og den afsluttende perspektivering indeholder en opfordring til, at have fokus på mindsettet og den rettighedsinddragende del mere end effektivitetstilgangen.

Forskningen, begreber og vurderingskriterier

Vi kan sondre mellem den empiriske forskning og de mere teoretiske tilgange til at forstå, analysere og vurdere netværksinddragelsen og familierådslagning.

I en af de seneste reviews af familierådslagning, (Havnen og Christiansen 2014) som har fokus på effekter af inddragelsen konkluderes der, at ud af de 10 valgte studier er der 7 med meget positive effekter og 3 med svingende eller neutrale effekter. Denne positive effekt svarer til resultaterne fra andre internationale forskningsoversigter. Dog har ingen af disse metastudier fokus på de komplekse faglige udfordringer i forbindelse med netværksinddragelsen, selv om der findes et betydeligt antal tilgængelige studier og evalueringer alene i Norden herom (Rasmussen & Haldbo 2002, Hansen, Hansen & Rasmussen 2003, Hoverak 2006, Hyrve 2006, Mortensen 2007, Heino 2009, Vik 2009, Slettebø 2016, Rasmussen og Sandgaard 2018), hvor flere af udfordringerne med fx motivering af socialrådgivere og familierne, myndiggørelse, deltagelse fra hele familien, konflikter i familierne, kontrol og ansvar er tematiseret.

Dette forskningsprojekt trækker på, men adskiller sig samtidigt fra disse ved at tage udgangspunkt i de professionelle formulerede udfordringer og vidensbehov med henblik på, at de bedre kan udøve deres mikro- og grundfaglighed. Det er vanskeligt at finde metastudier for netværksinddragelse generelt, selv om der også her findes megen konkret forskning i bl.a. inddragelse af børn og unge i socialt arbejde. Disse studier anvendes i begrænset omfang som referencer, da der i vores studie er tale om et mindre empirisk studie med fokus på de professionelle mikrofaglighed.

Vi har ligeledes valgt en begrænset og eklektisk inddragelse af teori - primært til at skabe klarhed og forståelse for de indsamlede data og deres sammenhænge, men vi er inspireret af Stacey's (Stacey 2003, 2007) mikrosociologiske tilgang til og forståelse af organisationer, som myriader af komplekse mønstre af mening og handling, hvor interaktioner består af ikke-lineære iterative (gentagelser med små ændringer), kæder af gestus og respons. Organisationer består så at sige af relationer mellem unikke, men gensidigt afhængige individer og forstås, som selv-organiserede mønstre af mening, der på sigt former den faglige identitet og påvirker handlingerne. Faglig udvikling, læring og handlinger kobles hermed til de mange komplekse interaktioner og identitetsdannelsen på mikroniveauet. Vores forståelse og definition af mikrofaglighed er: *Mikrofaglighed er den identitetsskabende faglighed, der ligger bag og kommer ud af de professionelle mange konkrete iterative interaktioner af gestus og respons.* Det er på mange måder den praksis af gestus og respons, der ligger bag grundfaglighedens mange abstrakte begreber, som tillid, respekt, åbenhed, forståelse, saglighed, anerkendelse, etik, systematik og netværksinddragelse mv., der er i fokus. Det betyder, at vores udgangspunkt er netværksinddragelsens mange gensidigt afhængige interaktioner i praksis, hvor 'responsen' kunne være anderledes (dobbelt kontingens). Fokus er på det, som aktørerne gør, siger og tænker om deres interaktioner og dermed på, hvordan de vedligeholder og konstruerer nye mønstre af mening. Et eksempel er, at når vi i en dialogisk proces har bedt de professionelle om at formulere hver tre forskningsspørgsmål, der vedrører deres vidensbehov, så er det for at få dem til at vælge lige netop de meningsgivende interaktioner, hvor de hver især oplever et behov for ny viden og forståelse for, at udvikle deres egen praksis. Og vidensbehovet er, som vi illustrerer senere i rapporten meget forskelligt.

Undersøgelsens operationalisering og forståelse af netværksinddragelse er derfor meget konkret; at der helt konkret er nogen, som drager nogens netværk ind i noget med et bestemt formål og at de får en respons, som de responderer på, osv. I forhold til Servicelovens § 47 er der tale om, at myndighedsrådgiveren drager barnets familie og netværk ind i sagsarbejdet/sagsprocessen. Der er alt andet lige tale om ulige juridiske magtforhold. Netværket har ikke del i forældremyndigheden og er ikke

part i sagen, men i praksis står myndighedsrådgiveren med § 47 i Serviceloven overfor et krav om og ansvar for både en systematisk, etisk og virksom netværksafdækning og inddragelse.

Intentionerne med lovgivningen (SEL kap.11) er tydelig og handler om inddragelse af de betydningsfulde voksne i et barns liv, men vi kan med fordel sondre mellem to grundlæggende normative tilgange til inddragelse i lovgivningen, der også afspejles i praksis. Den ene repræsenterer en rettigheds- og medborgertilgang, hvor et menneske bør inddrages i egen sag eller beslutninger knyttet til vedkommendes liv. Denne tilgang er en del af respekten for et menneskes autonomi og inddragelsen vurderes ud fra rettigheds, etiske og processuelle kriterier om reel inddragelse af fx netværket. Den anden tilgang repræsenterer en nytte- og effektivitetstilgang, hvor inddragelsen vurderes ud fra udbyttet og dermed, hvad der kommer ud af inddragelsen, fx løsningen på et problem, at netværket tager ansvar, at netværket bidrager til løsningen og i sidste instans vurderes inddragelsen i forhold til en ønsket progression i barnets trivsel og udvikling.

Rettighedsinddragelse			
		Høj	Lav
Effektivitetsinddragelse	Høj	Ideelle form	Ren effekt uden rettighed og etik
	Lav	Ren rettighed og effekt uden etik	Ren symbolsk

I lovgivningen og vejledningen såvel som i den socialfaglige praksis indgår som nævnt begge tilgange, som normative diskurser og vurderingskriterier, der dog ofte sammenflettes, men det er faktisk muligt, at inddrage både rettighedsmæssigt og reelt uden nogen væsentlig effekt, ligesom det er muligt at inddrage uetisk og uden hensyn til rettigheder med stor effekt. I det ideelle socialfaglige arbejde er der naturligvis ønske om rettigheds og etisk inddragelse med stor effekt. Vi anvender begge vurderingskriterier i denne undersøgelse, fx ønsker Faaborg-Midtfyn kommune viden om, hvornår opfølgninger på familierådslagning bør ophøre og overordnet set bør et inddragelsesforløb ophøre, når der hverken er rettighedsmæssige eller effektmæssige begrundelser for inddragelsen.

Inddragelsesprocesser kan være mere eller mindre systematiske og formaliserede lige fra en konkret beslutningsmetode, som familierådslagning, over mindre formaliserede metoder, som dialogbaserede netværksmøder og til tilfældig/ fleksibel fagperson-afhængig inddragelse. I denne undersøgelse har vi fokus på den systematiske og dermed formaliserede inddragelse. Inddragelsesprocessen, som rettighed og mødet mellem de professionelle og borgeren har en afgørende betydning for om borgerne oplever sig set, hørt, anerkendt og får reel mulighed for at spørge ind til og bidrage med deres vigtige viden og synspunkter. Men det er noget andet end den effekt- og nyttefordring, som myndighedsrådgiveren under alle omstændigheder skal tilgodese, når et barns udvikling og trivsel er truet.

De fleste tilgange til inddragelse opererer med et kontinuum fra ingen eller symbolsk og manipulerende inddragelse til fuld inddragelse, samskabelse eller selvbestemmelse. Børnerådet anvender Harts deltagelsesstige (Arnstein 1969, Hart 1992, Børnerådet 2019) med grader af deltagelse og ikke deltagelse, hvor børneinitiativet er det bedste og manipulation det værste. En vigtig sontring i denne såvel, som i andre modeller er sontringen mellem reel og symbolsk inddragelse, hvor barnet eller den voksne i den reelle inddragelse forstår formålet, deltager frivilligt og har mulighed for at bidrage modsat den symbolske inddragelse. Det kan vi undersøge ved at have fokus på kæderne af respons i et sagsforløb og ganske enkelt ved at spørge dem til den konkrete inddragelse. Inddragelse er dog ikke kun et spørgsmål om beslutningspåvirkning, men også om oplevelsen af inddragelse i 'hvad' og 'hvordan', der inddrages. I et sagsforløb bør man undersøge barnet og forældrenes inddragelse fra opstart til afslutning af sagen og dermed hele processen med definition af problemer, målsætninger og dets løsninger (Krogstrup og Tjalve 1999).

Det er stor forskel på, at blive informeret 'om problemer' og så at være med til eller selv kunne definere både problemet og løsningerne. Borgerens ret til inddragelse i egen sag møder ofte myndighedens ekspertise, kontrol og effektkrav, hvilket ikke bliver mindre kompliceret, når også borgerens netværk skal inddrages. Argumenterne for og koblingen mellem rettigheds- og effekttilgangen er dels, at de inddragede har en særlig viden, er eksperter i eget liv og at de professionelle har brug for denne viden for at definere problemer og løsningerne, og at der er brug for et ejerskab og medvirken til, at de professionelle såvel som private indsatser kan lykkes. Det er denne koblingsforståelse, som mange samskabelses-civilsamfundsstrategier er baseret på. Og her trækkes på empowerment, myndiggørelse og agency tilgange (Freire 1974, Andersen 2003, Uggerhøj 2014, Andersen 2015, Slettebø 2016), der på hver deres måde betoner den aktivt kommunikerende og handlende borger i relationen til samfundet, det offentlige, lokalsamfundet og eget liv. I netværksinddragelsen handler koblingen om transfer af viden samt processer, som fører til, at de betydningsfulde i barnets private og professionelle netværk får mulighed for at tage ansvar og støtte barnet, og rent faktisk bliver aktivt handlende.

I familierådslagning og dialogmøderne er det forældremyndighedsindehaveren, der afgør, hvem fra familien og netværket, som kan deltage og hvad der kan/skal tales om. Så når der i §47 i Serviceloven og i vejledningen hertil står, at myndigheden systematisk 'skal' afdække og inddrage netværket, så kan dette faktisk gøres uden accept og samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, hvilket dog sker sjældent. Såfremt forældremyndighedsindehaveren ikke ønsker, at nogle betydningsfulde relationer fra netværket inddrages, så kan rådgiveren kontakte dem uden samtykke, men det er naturligvis slidsomt for relationen til forældremyndighedsindehaveren og dermed for den dialogiske proces, som reel inddragelse ofte kræver og så bliver dialogmøder såvel som familierådslagning med ansigt-til-ansigt deltagelse sjældent en mulighed. Der er naturligvis altid tale om en konkret individuel vurdering i en social sag, men inddragelse uden deltagelse i og indflydelse på kommunikationen om problemet og løsningen synes ikke, at indfri rettighedsfordringen jf. §47 eller §71 i Serviceloven eller Børnekonventionens artikel 12.

Uanset den implicite eller eksplicite netværksinddragende tilgang, så afhænger en stor del af resultaterne af de konkrete møder og aftaler mellem de professionelle og borgerne. Og dermed af den mikro- og grundfaglighed med kæder af gestus og respons, som borgeren møder, fx er der rådgivere, som primært får et ja til en familierådslagning og andre, som primært får et nej. Det er ofte helt små relationelle og kommunikative handlinger, der afgør om et menneske vil/tør inddrages, bidrage med sin viden, aktivt deltage og dermed føle ejerskab og tage ansvar.

Metode

Der er tale om et eksplorativt empirisk case-studie (Flyvbjerg 1998, 2001) baseret på 10 komplekse cases med forsker initierede og observerede dialogmøder, dokumentanalyse (børnefaglig undersøgelse, handleplan og opfølgingsplan) og interviews med børn, familier, samordner, socialrådgiver og ledere i casene. Studiet er eksplorativt i den forstand at fag-personerne er blevet inddraget i formulering af forskningsspørgsmålene, at der i analyserne er anvendt både deduktive og induktive tilgange med henholdsvis teoribaserede begreber og kategorier samt begreber og kategorier udledt af datamaterialet. Fag-personerne har på dialogmøder efter analyserne valideret og kvalificeret resultaterne i en forskerstyret proces, hvor også datamateriale fra disse indgår i undersøgelsen. Vi har valgt dybdegående casestudier, da det giver forskeren detaljeret viden omkring en case og dermed mulighed for, at spørge ind til konkrete interaktioner mellem aktørerne og betydningen af dem for at forstå de komplekse kontekstafhængige sager i hele deres inddragende sagsforløb. Målet er at forstå et sammensat og diffust fænomen som relationer mellem mennesker. Det kan man sjældent reducere til veldefinerede isolerede variable, men må undersøge det i sin komplekse kontekst. (Brinkmann & Tanggaard 2015, Flyvbjerg 2001)

Der er 3 cases fra henholdsvis Varde og Faaborg-Midtfyn kommuner og 4 cases fra Kolding Kommune. Udvælgelseskriterierne var 2 'gode' cases og 1 'dårlig' i forhold til om netværksinddragelse var lykkedes, sådan som de i kommunerne selv vurderede dem. Det blev til, det som både vi og kommunerne vurderer som, 10 relativt komplicerede og 'tunge' sociale sager. Der er tale om få 'tilfældigt' udvalgte unikke cases fra de tre kommuner, der har prioriteret netværksinddragelse, så resultaterne kan først og fremmest anvendes til at sige noget om netværksinddragelsens udfordringer og praksis, og ikke så meget den enkelte kommunes praksis. Kommunerne sørgede for underskrivning af samtykkeerklæringerne, sagsdokumenter og den første kontakt herom til familierne.

Hovedparten af de 28 semistrukturerede interview foregik i respondenternes hjem og på socialrådgiverne og samordnernes arbejdspladser i de respektive kommuner. Interviewene blev optaget på Notability og væsentlige dele transkriberet. Analysemodellen og den tilhørende interviewguide var inspireret af forløbsmodellen fra 'Det danske forsøg med Familierådslagning' (Rasmussen og Hansen 2002) med særlig fokus på hver kommunes forskningsspørgsmål således, at der er udarbejdet analysematricer for hver case med alle respondenternes svar på spørgsmålene og efterfølgende en matrice for hver kommune og endeligt en samlet matrice til den sammenlignende analyse. Endvidere er der for hver case anvendt en narrativ inspireret tilgang til identifikation af casens centrale problemstillinger, fortællinger og bidrag til forståelse af netværksinddragelse (Czarniawska 2002).

Der var to forsker initierede dialogmøder med de tre kommuners medarbejdere. Det første møde var vedrørende formuleringen af forskningsspørgsmålene og det andet møde var præsentation, validering og kvalificering af foreløbige resultater. De samlede resultater blev præsenteret ved en åben konference i maj 2018 med 200 deltagere, bl.a. fra de tre involverede kommuner. Der redegøres for data fra begge dialogmøder i det nedenstående afsnit.

Forskningsspørgsmålene og dialogmøderne

For at kunne identificere de mikrofaglige udfordringer og være tro mod det inddragende mindset valgte vi, at formulere forskningsspørgsmålene i dialog med socialrådgivere, samordnere og deres ledere i de tre kommuner. Det er Varde kommune, der gennem mange år har arbejdet med netværksinddragende dialogmøder, hvor familiens netværk inviteres ind i dialogen sammen med de professionelle (Vardemodellen 2018) og så er det Faaborg-Midtfyn og Kolding Kommune, der begge arbejder med den mere formaliserede metode familierådslagning, hvor familie og netværk formulerer deres egen handleplan (Socialstyrelsen 2018).

Netværksinddragelse og familierådslagning: Docent Bo Morthorst Rasmussen og lektor Sabina Jæger UC SYD

De indledende dialogmøder på 2-3 timer i hver af de tre kommuner foregik på den måde, at kort efter at vi havde præsenteret forskningsprojektet, formålet med dialogmødet og metoden, så gik vi i gang med, at arbejde processuelt med, at alle fik italesat deres ønsker til forskningsspørgsmål. Det foregik på den måde, at den enkelte deltager (primært socialrådgivere, samordnere og ledere) i en styret interviewproces med interviewer, respondent og dokumentarist prioriterede tre individuelle spørgsmål, der efterfølgende blev drøftet i grupper og plenum for at blive reduceret til kommunens tre forskningsspørgsmål. Alle interviews og spørgsmål blev løbende dokumenteret af deltagerne på udleverede notatark og afleveret til forskerne.

Det kom der både intense og fagligt vedkommende dialoger og forskningsspørgsmål ud af. Det var spørgsmål som; *sprogets betydning for inddragelsen? hvad gør man, når familien ikke har noget netværk? Hvordan motiverer jeg familien? hvad vækker modstand hos familierne og rådgiverne? hvordan håndterer jeg modstanden? hvor på børnelinealen skal inddrage?* Samtlige cirka 110 forskningsspørgsmål samt notaterne fra interviewene og dialogerne indgår, som en del af forskningsprojektets datagrundlag og mangfoldigheden i de individuelt formulerede spørgsmål var både overvældende og overraskende forskellige. Som forskere havde vi håbet, men ikke regnet med, at de individuelle forskningsspørgsmål var så forskellige. Langt de fleste spørgsmål var udtryk for medarbejderens aktuelle faglige behov og refleksioner, ligesom de kunne kobles til et behov for udvikling af deres netværksinddragende praksis. Meget af den viden, der blev efterspurgt, knyttede sig således til at forstå, udvikle og håndtere deres daglige praksis.

Efter at alle de individuelle spørgsmål kort blev præsenteret i plenum af hver deltager og blev på den måde delt og bevidnet, så reduceredes spørgsmålene i en styret gruppeproces, hvor man skulle drøfte og kvalificere hinandens spørgsmål og reducere dem til tre fælles spørgsmål. En vanskelig, men fagligt givende proces, hvor mange meget interessante og specifikke spørgsmål måtte vige for de mere generelle og fælles formulerede spørgsmål, som alle kommunens deltagere endte med at være enige om. Dialogprocessen resulterede i nedenstående 9 forskningsspørgsmål fordelt på de tre kommuner samt to gennemgående spørgsmål fra forskerne, hvor der synes at være et behov for viden vurderet ud fra den tilgængelige forskningslitteratur.

Forskernes spørgsmål:

- *Hvad får familierne til at sige ja til familierådslagning/ dialogmøderne?*
- *Hvordan udvikler familiedyamikken sig, herunder familiens indbyrdes relationer i inddragelsesforløbet?*

Kolding Kommunes spørgsmål:

- *Hvordan får vi mulighed for at være opmærksomme på familierådslagning i forhold til barnets behov?*
- *Hvordan kan myndighedsfunktionen forvaltes, så den er i overensstemmelse med empowerment tænkningen?*
- *Hvad skal der til for at lave en god familierådslagningsproces indenfor kommunes rammer?*

Faaborg-Midtfyn Kommunes spørgsmål:

- *Hvornår og hvor længe er familierådslagning relevant for at hjælpe barnet?*
- *Hvad skaber incitament for at afholde Familierådslagning?*
- *Hvordan skabes en god familierådslagning?*

Varde Kommunes spørgsmål:

Netværksinddragelse og familierådslagning: Docent Bo Morthorst Rasmussen og lektor Sabina Jæger UC SYD

- *Skaber dialogmøderne reel inddragelse eller er der tale om symbolsk inddragelse?*
- *Netværksinddragelse – er det styret af faglig viden eller socialrådgivernes personlige kompetencer?*
- *Hvilke metoder har effekt i forhold til at skabe motivation og afdække netværket og handler det om socialrådgiverens formidling før og under mødet, som det vigtigste?*

Der er naturligvis tale om langt flere forskningsspørgsmål end det er muligt at svare tilbunds gående og uddybende på i denne mindre empiriske case-undersøgelse, men spørgsmålene og deres tilblivelse sætter en ramme for og et fokus på de professionelle vidensbehov, som er noget helt andet end de større evidensbaserede effektundersøgelser. Spørgsmålene er primært udtryk for et behov for fokus på 'det aktive stof' og den viden, som praktikerne har brug for til refleksioner over deres mikro- og grundfaglighed, hvor selv nogle af vores lidt upræcise svar forhåbentligt kan være hjælpsomme i refleksioner over den daglige inddragelsespraksis.

De meget konkrete individuelle spørgsmål er i gruppeprocessen blevet transformeret til nogle lidt mere overordnede og generelle spørgsmål fx har to af kommunerne samlet en række temaer under spørgsmålet 'den gode familierådslagning'. Det er almindeligt, at man i samarbejdsprocesser søger konsensus og kan finde den på et mere generelt niveau (Rasmussen 2014), hvilket i en forskningssammenhæng efterlader os med et større frirum og/eller større operationaliseringsudfordring, alt efter det valgte perspektiv. Vi har anvendt de mere generelle spørgsmål som et eksplorativt frirum i caseanalyserne, men vi har kendskab til de individuelle spørgsmål, der ligger bag de overordnede.

Den inddragende tilgang og de anvendte dialogmetoder har vi ligeledes anvendt i den afsluttende tilbagemelding til de enkelte kommuner og er dermed kommet tilbage med resultaterne til stort set de samme medarbejdere og ledere, som deltog i det første dialogmøde. Forskningsresultaterne blev på den måde valideret og kvalificeret af de tre kommuner i en styret dialogisk tilbagemelding, hvor medarbejderne har diskuteret dem med hinanden for at validere, kvalificere og prioritere resultaterne og data fra disse dialoger kom til at indgå i forskningsprojektet. Og det var tydeligt, at selv de lidt upræcise svar var hjælpsomme og gav mening i deres dialoger og refleksioner. Data fra de afsluttende dialogmøder indgik i de sidste analyser. Og afslutningsvis samledes de tre kommuner til præsentation af de samlede resultater. Der var 200 aktive deltagere.

Cases

Undersøgelsen baserer sig på dokumenter, interview og analyser af 10 cases fra de tre deltagende kommuner. Vi valgte tre mellemstore kommuner, der alle havde erfaring med og prioriteret netværksinddragende metoder. Faaborg-Midtfyn Kommune var med i 'Det danske forsøg med Familierådslagning' fra 1999-2001 og har som den eneste af de deltagende kommuner fra dette forsøg kontinuerligt prioriteret denne netværksinddragende beslutningsmodel. Varde Kommune har siden 2015 prioriteret 'dialogmøder', som den primære netværksinddragende metode i familierådgivningen. Det er en del af 'Vardemodellen' og hænger sammen med deres måde, at arbejde dialogbaseret med de børnefaglige undersøgelser på. Kolding Kommune har siden 2015 prioriteret familierådslagning, som den primære netværksinddragende metode i familierådgivningen med mellem 150-200 afholdte rådslagninger om året.

Vi har valgt kun at skrive ovenstående om de deltagende kommuner, da information om dem er tilgængelig på deres hjemmesider og vores udgangspunkt er den mikro- og grundfaglighed, som udsprang sig i de udvalgte cases. Kommunerne har ifølge dem selv valgt nogle meget komplicerede cases, hvor der har været anvendt netværksinddragende metoder, så casene er det som de er, nemlig udtryk for den unikke praksis, der har været i de unikke 10 cases i de unikke tre kommuner.

Vi har valgt at præsentere de ti cases med en eller flere interessante og dominerende historier baseret på vores samlede analyse af dem. Det er bl.a. den meningsgivende fortælling eller tolkning af hver case, som vi har taget med i vores mere detaljerede analyser i forbindelse med forskningsspørgsmålene. Det er meget komplicerede cases, hvor vi har en stor og detaljeret datamængde, men her har læseren mulighed for at se vores forskningsmæssige reduktioner og samtidigt få 'en fornemmelse for' casene. Analyserne af casene har i tilbagemeldingen til kommunerne været præsenteret og diskuteret.

Nedenstående cases indeholder alle lidt overordnet fakta og den eller de interessante og dominerende historier, som vi i hver case har analyseret os frem til og senere anvendt i den samlede analyse. Citaterne er udvalgt til understregning af den dominerende historie. Vi har af hensyn til familierne og kommunerne valgt ikke at koble casene til de tre kommuner.

Cases

En pige på 17 år, der bor sammen med mor og far. Hendes lillebror er anbragt. Hun har været på efterskole og går nu på gymnasiet. En af de interessante historier i denne case er, at pigen, der efter at have været skeptisk i starten over for familierådslagning har brugt familierådslagningen til, at skabe sig et netværk og et liv uden for familien. Hun fik planen (i familierådslagning laver familien en plan, som svar på spørgsmålene og den godkendes/bekræftes af rådgiverne) til at indeholde hendes fritidsliv og deltagelse i fester sammen med andre unge. Hun hængte planen op på køleskabet og henviste til den hver gang faderen ikke ville give hende lov til at være sammen med kammeraterne. *'Vi er nok ikke mere opmærksomme på datteren end før, men det er måske på en anden måde end før. Noget havde vi ikke tænkt på tidligere. Nu er vi nok lidt mere obs på det og datteren er god til at sige, hvad der står i planen og siger vi skal overholde det. Planen bliver læst, som Fanden læser biblen. (Far til pige på 17 år).*

En pige på 11 år, der bor sammen med mor, bonusfar og hendes lillebror. Familien og især pigen har haft det svært i mange år. De har haft mange familierådslagninger og pigen er meget optaget af, at hun bestemmer, hvilken mad de skal spise og at de alle samles i familien og at hun er i centrum. Det er svært ud fra casematerialet og interviewene helt at se, hvor stor den positive forandring i forhold til inddragelse Netværksinddragelse og familierådslagning: Docent Bo Morthorst Rasmussen og lektor Sabina Jæger UC SYD

har været, men både pigen og moderen er meget positive over for familierådslagning og de oplever begge, at deres liv er blevet bedre siden familierådslagningsprocessen. *'Jeg synes, at det er fedt med familierådslagning, at alle de nye ideer kommer frem'* (Mor).

En dreng på 17 år, der bor ved mor, men mest opholder sig ved far pga. uoverensstemmelser med lillebror. En af familiens overskyggende problemstillinger var fars alkoholmisbrug og dermed håbet om, at de qua familierådslagningen kunne få ham til at stoppe dette. Det blev ikke noget godt møde og far fravalgte, at deltage i opfølgningen. *'Jeg tænker, at det ville være godt med flere opfølgninger, men far skal jo være med'* (samordner). Casen er et meget godt eksempel på en familierådslagning og netværksinddragelse, hvor fokus flyttes fra børnene til forældrene og deres problemer og konflikter.

To drenge på 10 og 12 år, der bor sammen med deres mor og hvor en far med et stofmisbrug kommer forbi engang i mellem. Der er massiv offentlig indsats i familien og sagen var en mulig anbringelsessag, da familien fik tilbudt en familierådslagning. En af de interessante historier i denne case er den proces, som inddragelsen skaber i familiodynamikken. Faderens familie kommer på banen og fasteren træder i karakter, som både aflastning for børnene og som den bestemmende i denne gren af familien og hun og børnene går op imod den dominerende farfar bl.a. ved at italesætte faderens vold mod børnene på en rådslagning. Volden har længe været en hemmelighed, som farfar er med til at nedtone og undlade at tale om. Det andet interessante er det meget fine sociale arbejde, som rådgiveren formår at lave qua en længerevarende parallel proces med tværprofessionelle møder og indsatser fra både skole, socialforvaltning og det private netværk.

En dreng på 18 år, der har boet ved en plejefamilie siden han var 1 år og har været uden kontakt til sin biologiske familie gennem hele anbringelsen. Drengen er idømt en ungdomssanktion og han bor i plejefamilien gennem hele sanktionsperioden. Da den unge mand skal til at bo selv, så arrangeres en familierådslagning med deltagelse af hans biologiske familie. *'Jeg tænkte, at det var fedt, fordi jeg kunne lære min familie at kende for jeg har aldrig kendt dem. Jeg tror, at jeg sagde ja med det samme. (Dreng 18 år)'*. Og en af de interessante historier er, at familien faktisk deltager og får lavet en plan, hvor han bl.a. kommer på besøg samt weekend hos bedsteforældrene, men det glider ud i sandet. Plejemors forklaring er, at drengen ikke kan holde aftaler og at den biologiske familie ikke rigtig vil drengen noget godt.

En dreng på 11 år og hans søster på 13 år, der bor sammen med mor. Far bor i samme bygning, men helt isoleret fysisk og mentalt pga. Post Traumatisk Stress Disorder. Børnene mistrives og mor er på overarbejde. En af de interessante historier er, hvordan en familie kan blive mere og mere isoleret med deres problemer og mor bliver mere og mere presset bl.a. i forhold til hendes ansvar for manden/faderen og hun slipper ansvaret i forbindelse med rådslagningen. *'Det er dejligt at få talt om problemerne og når de bliver for store skal kommunen tage over. (Mor)'*. Rådslagningen handler om begge børn og det ene barn har oplevet rådslagningen, som en fest og den anden, som en heksejagt, hvilket der er mange forklaringer på, men at have to børn i fokus i samme rådslagning kan generelt være udfordrende.

En dreng på 18 år, som bor sammen med sin mor og storebror. Drengen har været presset og stresset det mest af sit liv og han går i specialskole. Forældrenes skilsmisse var hård og far er næsten lige død. Et af de interessante forhold i denne case er, at drengen fra at være indadvendt tager mere og mere ansvar og kommer fx i skole og siger sin mor imod, så der bliver en tydelig modsætning mellem et børneperspektiv og et forældreperspektiv. *'Dem, der blev inviteret var dem, som jeg synes skulle med... Jeg vil anbefale andre unge en familierådslagning, fordi det bliver mere seriøst (dreng 18 år)'*.

Far med 4 børn, mor psykisk ustabil og har ikke meget kontinuerligt samvær med børnene, men når dette sker, så er hun tydeligt påvirket af sine psykiske udfordringer. Et af de interessante forhold i casen er, at sagen lægges for Børn-og Ungeudvalget og falder således, at børnene altså forbliver i hjemmet med deres far. Efterfølgende begynder far at handle aktivt og invitere familien ind, fordi han ikke selv oplever, at han kan få hverdagen til at hænge sammen og ikke oplever samarbejdet med kommunen, som værende frugtbart for ham. *'Familien er fede, fordi de var insisterende og selv om vi ikke troede på det, så gjorde de det alligevel, det er meget sejt. De tog magten (rådgiver).'*

Mor og barn bor sammen. Far er ude af billedet. To af de interessante forhold i denne case er, at mormor og morfar ikke bliver godkendt som aflastningsfamilie, og at det er svært for mor, at være til møde med alle de professionelle. *'Jeg bestemte ikke, hvem der skulle med, det gjorde socialrådgiveren. Hun indkaldte en del professionelle. Jeg var skide nervøs. Jeg er ikke meget værd, når jeg får brev fra kommunen om mine børn. Jeg vidste, hvad der skulle ske og jeg vidste de skulle anbringes og det var jeg enig i. (Mor)'*

Mor og far har to fælles børn, som begge er anbragt. Den ene er anbragt i en netværksfamilie og den anden i en ordinær plejefamilie. Far har kontakt til begge børn, men mor er fraværende pga af misbrug. Det interessante er, hvad der sker i familien, da et af børnene bliver anbragt ved mosteren. *'Mor og mosters relation er total færdig nu efter, at pigen er blevet anbragt der...jeg tror, at mor er fløv og aldrig har været ærlig overfor moster i forhold til alle problemerne. Mor ønskede ikke tidligere, at moster deltog i dialogmøderne (rådgiver)'*. Fars relation til moster er god og han oplever, at de har et godt og fornuftigt samarbejde omkring datteren og han er glad for, at datteren er anbragt hos sin moster og ved, at hun skal være anbragt resten af sin barndom/ungdom.

Forskningsspørgsmålene og svar baseret på casene

Der er elleve forskningsspørgsmål, hvoraf de to har været gennemgående i alle tre kommuner; *Hvad får familierne til at sige ja til familierådslagning/ dialogmøderne og Hvordan udvikler familiedynamikken berunder familiens indbyrdes relationer i inddragelsesforløbet?* og 3 kommunespecifikke spørgsmål. Kommunerne har hver fået deres specifikke tilbagemelding på analyserne af deres cases på de validerende og kvalificerende dialogmøder. I det nedenstående bliver samtlige spørgsmål forsøgt besvaret med inddragelse af data fra samtlige cases, da vi er interesserede i den netværksinddragende praksis. Det følger ikke forskningsspørgsmålenes rækkefølge og overskrifter, da nogle svar er overlappende og vi følger forløbene i casene fra før, under og efter mødet. Der er heller ikke tilbunds gående svar på det helt store spørgsmål om den gode familierådslagning og netværksinddragende forløb, men vi identificerer en række udfordringer og forståelser, der har betydning for det gode forløb og de kan læses inde i svarene på de andre spørgsmål og i rapportens hovedkonklusioner.

Hvad får forældrene og barnet til at sige ja til deltagelse og hvad motiverer dem?

Det er meget individuelle begrundelser og alligevel er der i de 10 cases noget generelt, der især er knyttet til oplevelsen af netværkets rolle og inddragelsens betydning for dem. Der er mest på spil for barnet og forældrene og da er der forskel på barnet og forældrenes perspektiv samtidigt med, at hver aktør har deres individuelle perspektiver, hvor forældrenes indbyrdes relationer spiller en stor rolle. Familien og netværket har en noget anden rolle, da de bliver inviteret ind i barnets sag i et samarbejde.

Langt de fleste også i de her 10 cases er lidt skeptiske og tilbageholdende med at sige ja og invitere familien og netværket ind. *'Jeg var skeptisk i starten. Det lød lidt underligt med mad, osv. Men jeg gav det en chance. Men jeg var skeptisk. Jeg havde ikke lyst til at nogen blev indblandet i mine problemer. Jeg fortalte min bedste veninde om det, og hun synes det lød spændende... Jeg var bekymret og især det med at andre skulle vide noget om det. Jeg er lidt sådan, at mine problemer ikke er relevante for andre (Pige 17 år).*

Pigen rammer to velkendte, men alligevel interessante barrierer og forventninger nemlig, 'at de ikke skal vide noget om' problemerne og 'de ikke skal blande sig'. Det ene handler om at gemme problemerne væk, selv for dem, der er tættest på. Problemerne må ikke være der og vi skal kunne klare det selv - også selv om, at mange af de nærmeste nok alligevel kender til problemerne eller i hvert fald dele af problemerne. Og det andet handler mere om selvbestemmelse – det at kunne bestemme, når nogen inviteres ind, hvor de anvender ord som; at være 'herre i eget hus', at definere sig selv og sine problemer og ikke blive 'påduftet' noget, gjort forkert eller fortalt, hvad man skal og ikke skal. Det er almenkendte udsagn og meningskonstruktioner omkring familiekulturen i Danmark. Det kan være svært at være åben omkring de problemer, som man oplever i sin familie, fordi det kan opleves tabu-belagt, at have problemer. Det offentlige har gennem mange år 'taget sig af' familiære problemer og det synes nemmere for mange familier, at fortælle om deres problemer til det offentlige system end til det familiære system. Ligeledes synes det også nemmere at modtage støtte og hjælp fra offentlige tilbud end fra eget netværk.

Så hvad har motiveret eller gjort, at forældrene og børnene i de tre cases er kommet over disse forhindringer og alligevel har sagt ja. I casen med den 17-årige pige var det nok en kombination af en fastlåst og utålelig familiesituation, en venindes accept og en oplevelse af, at kunne give det en chance og springe fra bagefter, hvis det ikke hjalp. Det er i høj grad pigens beslutning, der er afgørende for, at der bliver en rådslagning, men i en 'tryk' dialog med rådgiveren.

I casen med den 17-årige dreng, da er det i højere grad mor, der beslutter: *'Jeg sagde ja, fordi jeg har været igennem det med min søsters datter og det var okay. Jeg tænkte det kunne gøre en forskel og jeg snakkede med sønnen inden jeg sagde ja. Han synes, at det var en god ide og var åben om det' (mor).* Hendes søn er ikke helt så engageret i

beslutningen og rådslagningen, herunder om nogen får kendskab til problemerne eller blander sig. Det er tydeligvis mest moderens projekt i forhold til faderen og dennes alkoholmisbrug.

I casen med pigen på 11 år siger mor: *'Familierådslagning er bedre end det andet, som vi har prøvet. Vi skulle have haft familierådslagning længe før, fordi så kunne vi have undgået noget af det andet, som ikke hjalp så meget. Vi ville gerne videre og vi havde været lang ude'* (Mor). Hun siger ja, fordi de er 'langt ude' og håber på, at det kan skabe en forandring. Det er mors beslutning og pigen på 11 år siger ja, fordi mor gør det.

Der er mange grunde til, at der bliver sagt ja i de tre cases, men det overvejende er, at problemerne er så store, at familierne håber, at familierådslagningen med inddragelsen af netværket kan være med til ændre deres situation positivt og at de stadig selv bestemmer. Her har dialogen med socialrådgiveren spillet en stor rolle i alle tre cases og en af rådgiverne fortalte på et dialogmøde, at hun altid først introducerede muligheden for familierådslagning, når hun havde afholdt et møde med mor/forældre og barnet, hvor deres problemer og ønsker om forandring blev drøftet. Tilbuddet om rådslagning blev således meningsfuld, da dette kunne kobles til familiens fortællinger om ønsker og motivation til forandring og efter en periode med dialog omkring dette, så sagde de ja til rådslagning, fordi de kunne se, hvad det kunne komme til at betyde for dem. Den indledende dialog med rådgiveren er i alle casene afgørende for om familierne kan se mening med netværksinddragelsen og nogle rådgivere får altid et ja, medens andre får et nej. Der synes, at være mange grunde til dette, men det handler først og fremmest om den meningsdannende mikrofaglige kommunikation og relation, som den enkelte rådgiver trækker på og skaber. En mikrofaglighed, som rådgiverne ofte har vanskeligt ved at italesætte i interviewene, da den udfolder sig i ansigt-til-ansigt kommunikationens mange gensidigt afhængige gestus og responser, hvor indsigt i og forståelse for forældrene og barnets bekymringer og forventninger spiller en stor rolle.

Hvad får den inviterede familie og netværk til at sige ja?

Den inviterede familie og netværk er som nævnt altovervejende motiveret af, at have lyst til, at hjælpe barnet/den unge. Og i de 10 cases har stort set alle de inviterede sagt ja til at deltage. De inviterede i familierådslagningerne har haft besøg af en samordner, der har informeret om familierådslagningen og langt de fleste har kendt til problemerne i familien eller dele heraf. De vil gerne hjælpe barnet, er glade for at blive inviterede, ved ikke hvad familierådslagning er og har typisk ikke lyst til, at blande sig i forældrenes konflikter og problemer. Men de vil rigtig gerne være der for barnet og byde ind med løsninger, som kan gøre en forskel for barnet.

Familierådslagningen har den fordel sammenlignet med dialogmøderne, at samordneren besøger alle de inviterede og kan møde deres bekymringer og forklare dem, hvad de bliver budt ind til. I dialogmøderne er det mere utydeligt og afhængigt af den enkelte rådgiver og forældrene. De inviterede får mere en form for bisidder status og der synes, at deltage færre fra netværket til møderne.

Spørgsmålet om, hvor længe familierådslagning er relevant for en familie og dermed hvor mange netværksinddragende opfølgninger, der bør afholdes, er en problemstilling, som diskuteres jævnligt. Faaborg-Midtfyn kommune har gennem 20 år arbejdet med familierådslagninger og det har været op til familierne selv, hvor længe de vil fortsætte rådslagningsforløbet og dermed mødes i netværket i forhold til opfølgning af spørgsmål og planen. Almindeligvis vil det være rådgiveren, der beslutter om en sag skal lukkes eller en indsats ophøre vurderet ud fra barnets trivsel og udvikling og dermed målrealiseringen, men i familierådslagning er hele den udvidede familie inddraget i såvel beslutningsprocessen, som definition af problem og løsning. Det er her rettighedstilgangen ofte står overfor effektivitetstilgangen.

I den ene case, der ønskede far ikke at deltage mere end en gang og da han var en meget central person, så stoppede processen. I den anden case holdt pigen fat i rådslagningsprocessen og planen så længe, som Netværksinddragelse og familierådslagning: Docent Bo Morthorst Rasmussen og lektor Sabina Jæger UC SYD

hun havde brug for den og især planen, som tjente det formål for hende, at den gav hende frihed til at leve et ungdomsliv uden for familien. Og i den tredje case fortsatte de i flere år, måske gør de det stadig. Pigen på de 11 år var glad for maden og for at være i centrum og det var blevet en måde, at mødes om pigens udfordringer, så i den case kan man godt diskutere om det giver mening, at fortsætte og om ikke de selv kan lave deres egne rådslagninger uden kommunens hjælp. Så længe, at der er en social sag og et behov for offentlig støtte, så kan det give mening ud fra en rettighedsbetragtning, men ikke nødvendigvis ud fra en nyttebetragtning, hvor det alene handler om virkningen.

Overordnet set er der krav til myndighedsrådgiveren om at lukke en sag eller ændre indsats, hvis der ikke længere er udvikling i sagen og dermed er der tale om målrealisering vurderet i en åben og reel dialog mellem aktørerne. Dermed vil man være tilbøjelig til at konkludere, at når der ikke længere vurderes at være udvikling i sagen, så bør en sag afsluttes. Men anskues inddragelsen, som en løbende proces, hvor også de professionelle har et ansvar for dens kvalitet, så er spørgsmålet om ikke de professionelle kan gøre andet og mere i de konkrete sager for at skabe og fastholde udviklingen hen mod målrealiseringen, fx ved at skabe ny dynamik i opfølgningerne med nye spørgsmål, informanter og deltagere. Det er ikke helt sket i de 5 cases bortset fra den eksemplariske med de to drenge, der løbende agerer i egen sag i tæt dialog med rådgiveren. Man kan ligeledes forholde sig kritisk i forhold til de cases, der måske afsluttes for hurtigt inden, at processen rigtigt kommer i gang. Netop den udviklende proces kan nemlig tage lang tid om at komme reelt i gang, og der kan argumenteres for, at den mere vedvarende udviklingsproces først kommer rigtigt i gang, når familien og netværket reelt mærker, at de selv kan en masse og at deres indsatser virker for barnet. Og denne oplevelse kan nemt først optræde efter mange rådslagninger/dialogmøder. Så det er ikke helt enkelt og der er stor forskel på, hvorvidt man betragter netværksinddragelse, som et mindset, en proces og en tilgang i hele sagsforløbet eller som 'en metode' til at få familien til at støtte og tage ansvar svarende til fx familiebehandling. Ideelt set er der tale om begge dele, men den reelle inddragelse i definition af problem og løsningen kommer nok først og så er familiens støtte og ansvar mere en sidegevinst.

[At se inddragelsen som en proces og facilitere familiedynamikkerne.](#)

I nogle rådslagninger kan fokus rette sig mod det, der fylder mest, men som måske ikke er det mest væsentlige for barnet, at tage fat i, som med casen om faderens alkoholmisbrug. Her kunne det have været mere udviklende, at fokus var på drengens trivsel og udvikling i det, hvor der var potentiale for forandring og det var ikke tilfældet med faderens alkoholmisbrug. Et andet aspekt er kontrol og monitoreringen, hvor rådslagningerne giver rådgiveren en løbende og tæt kontakt til hele familien, der også kan eller vil være med til at sikre barnet tryghed og sikkerhed for omsorgssvigt og overgreb. Her bliver der således åbnet op for rådgiverens mulighed, for at følge barnet og familie tættere end ellers samt muligheden for at komme tæt på nogle emner, der ellers ikke ville være blevet belyst i en helt ordinær sagsbehandlingsproces.

Der er en eksemplarisk case, hvor rådgiveren qua familierådslagningerne løbende har balanceret denne kontrolfunktion ved på den måde, at have haft meget tæt kontakt til og fornemmelse for børnenes ve og vel samt fornemmelse for, hvad familien selv var i stand til at løse samtidigt med, at der var en række professionelle indsatser i familien. Vi kommer altid tilbage til de konkrete og individuelle socialfaglige vurderinger i hver case, hvor kvaliteten af den tætte mikrofaglige kontakt og fornemmelse er væsentlig for at kunne give familien mulighed for at løse deres problemer og tage ansvar. Og dermed muligheden for en empowerment og myndiggørende proces i familien, netværket og de enkelte aktører, således som det skete for den pige, der anvendte planen til at få et netværk udenfor familien eller den moster, der tog børnene i netværkspleje.

Det er vanskeligt at sige noget generelt om familiodynamikkerne, da de i et casestudie fremstår nuancerede og unikke, men der kan gives nogle bud på, hvad det er der sker, når familier og netværk bringes sammen for at løse udfordringer i et barns liv. Fælles for vores cases er, at størstedelen af netværket har kendskab til, at et barn og en familie har det svært, men fælles er også, at de inden de inddragende dialogmøder/familierådslagninger sjældent har haft kendskab til omfanget af barnet og familiens udfordringer og fælles for de fleste er, at de bliver overraskede over, hvor store udfordringerne er, herunder alvorligheden af dem. For mange familier og netværk er det samlende, at de sammen kan snakke om problemerne, men for andre skaber det grøfter, kampe og uenighed omkring årsager og baggrunde for problemerne. I nogle af casene genoplives gamle konflikter, som blusser op og får nyt liv og i andre cases skabes der nye og bedre relationer mellem fx barn og bedsteforældre. Konflikterne forsvinder ikke bare sådan, men især i familierådslagning kommer der fokus på barnet fremfor forældrene og de voksnes konflikter.

I casen om den 18-årige dreng, som bor hos en plejefamilie ophører al kontakt mellem ham og den biologiske familie efter to familierådslagninger og han oplever, at familierådslagningerne har givet ham en realitetsjustering, som betyder, at han nu kan se, at han ikke kan bruge sin biologiske familie til meget, selvom hans ønske var, at få bedre kontakt til dem. Drengens familie stillede op efter ikke at have set drengen siden hans tidlige barndom, men det var ikke nok og her burde der ikke alene have været professionel støtte til etablering og fastholdelse af drengens familie og netværk for mange år siden, men nok også været en form for professionel støtte i forbindelse med familierådslagningen. Drengen har intet netværk, når han snart flytter fra den professionelle plejefamilie.

I casen om den 17-årige pige, der brugte planen til at huske sine forældre på, at hun skulle have et ungdomsliv ændrede familiodynamikken sig således, at forholdet mellem hende og faderen blev mere anspændt, fordi deres uenigheder var blevet mere tydelige af, at blive diskuteret og det blev mere synligt for dem begge, hvor langt de var fra hinanden, men hun fik eller tog denne mulighed for at skabe sig et netværk udenfor familien uagtet faderens holdninger hertil, så på denne måde ændrede magtforholdene sig i familien.

I casen om søskendeparret på 10 og 12 år blev forholdet mellem moderen og datteren mere konfliktfyldt, bl.a. fordi, at moderen og broderen var positiv overfor familierådslagningen, mens datteren oplevede det som en heksejagt og hun var fyldt med modstand overfor bare at tale om familierådslagningen, hvorfor hun heller ikke kom hjem, da hun skulle interviewes.

I casen om den 11-årige pige blev familiodynamikken mere positiv og pigen oplevede, at både hendes mor og hendes stedfar lyttede mere til hende og forstod hende bedre efter familierådslagningen. Hun var blevet mere glad og tilpas og de voksne omkring hende havde forstået, at et skoleskift var nødvendigt for hende og som moderen fortalte, så skabte pigens bedring også bedring mellem de voksne og mellem alle i familien. De havde fået et stærkere bånd og var begejstrede for den måde, hvorpå processen var foregået.

Familiodynamikkerne er i næsten alle cases blevet påvirket. I familierådslagninger er de alle blevet mere eller mindre tvungen til at forholde sig til barnet og problemerne inden selve rådslagningen. Det har øget og fokuseret kommunikationen, men ikke nødvendigvis ændret på de voksnes konflikter i denne fase. Det er først, når de alle lidt nervøse mødes ansigt-til-ansigt i rådslagningen, hører de professionelle informanter fortælle om barnet, har mulighed for at stille uddybende spørgsmål og efterfølgende skal lave en plan sammen, at muligheden for et 'vi' opstår. At de skal lave en plan sammen uden deltagelse af de professionelle er ikke altid lige nemt, men når de har præsenteret den og fået den godkendt eller bekræftet af de professionelle, så er de fleste lettede og tilfredse. Perioden med realiseringen af familiens plan ind

Netværksinddragelse og familierådslagning: Docent Bo Morthorst Rasmussen og lektor Sabina Jæger UC SYD

til opfølgningen handler meget om dem, der er skrevet ind i planen og om de løfter deres opgaver sammen med barnet og forældrene. Overholdes aftalerne og kommer barnet i trivsel, så er opfølgningen nem, da alle kender metoden, hinanden og planen fungerer som en checkliste, men hvis aftalerne ikke er overholdt eller at barnets trivsel er forværret, så er det en anden sag. Og her kommer netværkets relationer og samspillet med de professionelle på prøve. Som regel har barnet fået det bedre, måske på grund af den fokus og forståelse, som det har fået fra familie og netværk, og det samler netværket eller dele af det og giver en følelse af samhørighed og kompetence, men de store familiekonflikter forsvinder ikke bare med ét netværksinddragende møde.

Er netværksinddragelse styret af faglig viden eller socialrådgivernes personlige kompetencer?

Som tidligere nævnt, så opererer vi med de to tilgange; rettighedstilgangen og effektivitetstilgangen. Der er ingen tvivl om, at borgerne både ønsker personlige og faglige kompetencer og at de processer, som er mest positive og gavnlige er de processer, som både har høj grad af retssikkerhed og høj grad af effektivitet. Det kan oversættes således, at der hvor processerne er styret af både faglig viden og socialrådgiverens personlige kompetencer er de mest positive på alle parametre. Man kan argumentere for, at for at kunne omsætte den faglige viden, så er det nødvendigt, at have personlige kompetencer, fordi den faglige viden ikke alene er nok, når man står overfor et andet menneske, som man skal skabe en reel og inddragende kontakt til. Personlige og etiske kompetencer i form af forståelse, empati, lydhørhed og menneskelighed er vigtige elementer især når forældrene og barnet får tilbudt et netværksinddragende forløb, hvor de har brug for at føle sig trygge, men de har samtidigt brug for at rådgiveren signalerer faglig sikkerhed under forløbet. Og her er vi tilbage til mikro- og grundfagligheden gensidigt afhængige kæder af gestus og respons, der har betydning for om borgeren føler sig trygge eller utrygge. De rådgivere der har mange rådslagninger/dialogmøder ved ikke altid hvad de gør, og da en af de interviewede med mange rådslagninger fik spørgsmålet, kunne hun ikke svare, før hun beskrev hvad hun faktisk gjorde, og det viste sig, at det altid var i en meningsgivende dialog om problemerne sammen med barnet og mor, at hun introducerede muligheden for inddragelse af de betydningsfulde voksne omkring barnet. Rådgivere, som ikke tror på familien og netværket som værende eksperter eller havende resurser, der kan gøre en forskel for barnet - men har en faglighed, hvor kun professionelles ekspertise og løsninger værdsættes - synes at påvirke inddragelsen negativt. Mindsettet og en mikrofaglighed, der understøtter den personlige rettighedstilgang spiller den største rolle i netværksinddragelsen.

Det er vanskeligt for rådgiverne at balancere myndighedsfunktionen og koblingen til empowerment tankegangen. Det at arbejde, som myndighedsrådgiver synes umiddelbart at stå i kontrast til, at arbejde empowerment-orienteret, og alene ordet myndighedsrådgiver associerer til magtudøvelse, beslutningskompetence og et særligt ansvar for barnets udvikling og trivsel. Ideelt set bør myndighedsfunktionen og empowerment-tankerne ikke stå i kontrast til hinanden, idet det netop er myndighedsrådgiveren, som har mulighed for og pligt til, at tilrettelægge sagsprocessen således, at børn, familier og netværk inddrages mest muligt i forhold til at sikre barnets trivsel og udvikling. Men hvor meget kan og ønsker familien selv at tage hånd om og hvordan det kan spille sammen med den professionelle indsats, er altid et konkret individuelt fagligt skøn. I nogle af casene synes rådgiverne, at tænke i to uafhængige forløb; et privat i netværket og et almindeligt professionelt forløb. Andre rådgivere tænker dem sammen og forsøger at skabe koblinger som fx i den case, hvor rådgiveren balancerede den professionelle indsats i forhold til udviklingen i den private indsats. Men ligeså svært det kan synes for myndighedsrådgiverne at afgive magt og ansvar, ligeså svært synes det at være for familierne, at tage ansvaret og at bringe egne og netværkets ressourcer i spil. Nogle af forældrene i casene giver udtryk for det, som kan kaldes lært hjælpeløshed, altså en adfærd, som optræder, når vi har mistet troen på, at vi kan påvirke vores omgivelser (Peterson & Seligman 1993), og de vil egentlig helst have at de professionelle

deltager i familierådslagningens private rum og at rådgiverne tager ansvaret. Og den holdning er der også flere rådgivere der giver udtryk for. I dialogmøderne deltager det private netværk sammen med de professionelle, så da har man ikke helt den problemstilling, men da får netværket også en noget anden rolle og formulerer ikke en plan for deres bidrag til løsningen. Familien og netværkets private beslutningsrum med formulering af deres egen plan er helt central i familierådslagningens 'empowerment'. Rammerne tvinger dem mere eller mindre til at tage ansvar.

Planen og dens realisering er et udtryk for effektivitetstilgangen.

At få lavet en god handleplan er vigtigt og det er myndighedsrådgivernes redskab, som bruges til at operationalisere de visioner og mål, der er omkring barnet. Det er også et redskab, som kan virke positivt fastholdende for de forskellige aktører, både de private og de professionelle samt et redskab, som bruges til opfølgning, hvor der justeres på de indsatser, som er igangsat. Det er et måleredskab, som kan skabe synlighed for alle aktørerne i forhold til deres opgave og formålet med opgaven. Det at planen laves i fællesskab betyder i langt de fleste af vores cases, at det er et reelt samarbejde mellem private og professionelle. I familierådslagningerne er det inddragelsen af forældre og barn i formulering af spørgsmålene og selve planen der indeholder svarene, hvor de i interviewene fortæller, at det er de rigtige spørgsmål. Planen synes at få et reelt liv qua, at den udarbejdes i fællesskab og de fleste omkring bordet oplever derved et ejerskab i forhold til både problemforståelse og problemløsning. Det bedste eksempel på reel anvendelse af handleplanen er casen om den 17-årige pige, som brugte planen til at fastholde sine forældre i, at hun skulle have et mere frit ungdomsliv end der var tilfældet. Når hun og særligt faderen var uenige, så hentede hun planen og brugte den, som et argument for, at overholdelse af aftaler går begge veje. Man kan argumentere for, at både rettighedsdiskursen og effektivitetsdiskursen er i spil, når der bliver udarbejdet en god handleplan, men der er en problemstilling omkring integrering af de professionelle plan og den private plan i familierådslagning, hvilket ikke gør sig gældende i dialogmøderne, men der er heller ingen plan for netværket, selv om de bliver skrevet ind i planen som fx i den case hvor børne er anbragt i netværket.

Dialogmøderne og rådslagningerne skaber som udgangspunkt mere reel inddragelse end symbolsk inddragelse.

Det bærende argument herfor er, at man ikke kan undlade, at både høre og forholde sig til familiens perspektiver, når de er deltagere i mødet og i opfølgningerne. Ideelt er barnet og forældrene med til, at beslutte, hvem der skal deltage i dialogmødet/rådslagningen og alene dette vil skabe reel inddragelse på et andet plan end, hvis de professionelle bestemmer mødedeltagerne og det således bliver de professionelle møde, hvor barn og familie blot er med, som deltagere. Man kan naturligvis altid diskutere om disse elementer alene gør, at der er tale om reel inddragelse, for det kan naturligvis sagtens lade sig gøre, at undlade, at lytte til barnet og forældrene og det kan også lade sig gøre, at kommunikere med dem på en måde, hvor de ikke tør eller ikke føler sig berettiget til, at sige, hvad de mener og tænker. Men med dialogmøderne og rådslagningerne er der skabt et rum, en kontekst omkring mødet mellem system og borger, som overvejende peger mere mod reel inddragelse end mod symbolsk, men hvor familierådslagning med de tydelige rammer for inddragelse i problemforståelse med spørgsmål, deltagere og egen plan i højere grad er med til at sikre den reelle inddragelse.

Undersøgelsens resultater

Samlet set peger vores empiriske undersøgelse på, at netværksinddragelsen gør en forskel både vurderet ud fra et bredt rettighedskriterie og ud fra et lige så bredt effektkriterie, men ikke altid på samme tid og for alle parterne. Når der som i disse cases er sagt ja til netværksinddragelse og netværket kontaktes, så er inddragelsen sjældent symbolsk, men det betyder ikke, at der nødvendigvis er tale om en reel inddragelse i både problemdefinition og problemløsningerne. Nogle gange synes inddragelsen i problemdefinitionen mest af informativ karakter, og der er børn og forældre, der ikke helt har været klar over, hvad de har sagt ja til, men i løbet af processen har forstået og påvirket og værdsat deltagelsen samt den forståelse og opbakning, som vedkommende har fået fra den udvidede familie. Reel inddragelse er dog langt fra det samme som, at inddragelsen har skabt den ønskede udvikling og trivsel hos børnene. Det har den i mange af vore cases, men der er også cases, hvor der ingenting er sket eller hvor der er sket noget helt andet end forventet, som fx den far, der pressede en netværksanbringelse igennem. Der er også i nogle af casene, at konsekvenserne har været negative og betydet brud og kontaktophør eller flere konflikter, fx den 18 årige anbragte dreng, som møder sin familie et par gange efter ikke at have haft kontakt hele barndommen, hvorefter al kontakt ophører og han står tilbage uden kontakt til nogen fra sin biologiske familie.

Når vi læser casene igennem, så er der tale om både gode og mindre gode netværksinddragende sagsforløb, og det vil der være uanset, hvilke tilgange eller metoder, der anvendes. Sociale sager er komplekse og der vil ikke være en enkelt eller simpel måde, at komme 'i mål' på. Det afhænger ikke kun af socialrådgiverens, samordnerens og de andre professionelles mikro- og grundfaglighed, men det spiller en stor rolle. Undersøgelsen kan ikke svare fyldestgørende på de mange forskningsspørgsmål formuleret af praktikerne i de tre kommuner og dermed ikke give al den viden, som er nødvendig i forhold til at udvikle mikrofagligheden med fokus på inddragelse, men den kan give nogle bud på 'det aktive stof' og dermed nogle meningsfulde måder at forstå modstanden bag de udfordringer, som de møder og dermed indgange til videreudvikling af mikrofagligheden.

Mindsettet med de betydningsfulde i et barns liv

For det første er mindsettet med de betydningsfulde i et barns liv og forståelsen af barnet, som driver central. Det er barnets trivsel og udvikling, som er den motiverende faktor for netværket og den primære bevæggrund for at deltage i familierådslagningerne/dialogmøderne. Langt de fleste fra netværket siger ja til at deltage på trods af konflikter og uoverensstemmelser mellem de voksne i familien og netværket. Det har stor betydning for børnene, at alle de betydningsfulde voksne samles til et møde. Børnene oplever sig generelt mere set, hørt og inddraget på denne måde, måske fordi det visuelt bliver tydeligt, at det er fokus på barnet, som er omdrejningspunktet og barnet er centrum for mødet. Der er ikke færre konflikter ved at arbejde på denne måde, måske tværtimod, men konflikterne kommer frem i det åbne, hvis de er vigtige og således oplever barnet også, at der trods konflikter kan være samarbejde og fællesskab omkring dets ønsker og trivsel. Den mikrofaglige udfordring er at tydeliggøre og fastholde børneperspektivet, som det meningsfyldte, man inddrages i og samles om.

Forældrene ønsker løsninger

For det andet ønsker forældrene løsninger og afhjælpning af udfordringerne. Det motiverer dem til at sige ja til en familierådslagning/et dialogmøde. Forældrene vil gerne have hjælp af nogen og have minimeret følelsen af, at stå alene med udfordringerne. Samtidig er de også skeptiske omkring at åbne op overfor deres netværk i forhold til de problemer, som de har derhjemme. For mange er det sårbart og måske skamfuldt, at stå frem og fortælle, at man har problemer med fx opdragelse og grænsesætning og

det kan synes mindre sårbart og mindre skamfuldt, at få hjælp fra kommunen. Den mikrofaglige udfordring er, at skabe forståelse, tryghed og balancere ansvaret.

En neutral samordner kan noget værdifuldt

For det tredje har familierådslagning en neutral samordner. Det er en vigtig rolle og måden, hvorpå denne optræder, som fag-person har stor betydning. Samordneren kan skabe tryghed og tillid og være den person, som bygger bro mellem familien og forvaltningen, og de fungerer ofte, som en form for kvalitetssikring, da de har erfaring med mange rådslagninger. Samordneren informerer om familierådslagningen og spørgsmålene, lytter til alle deltagernes usikkerheder, bekymringer og fortæller at rådslagningen handler om barnets fremtid og ikke om de voksnes eventuelle konflikter. Samordneren er den person, som møder hele netværket inden familierådslagningen og i størstedelen af casene fremhæver familierne samordneren, som den vigtigste professionelle relation i familierådslagningsprocessen.

De professionelle dark horses

For det fjerde er der de *professionelle dark horses*. Mængden af professionelle, som interagerer med familien samtidigt med netværksinddragelsen, er betydelig. Antallet er i sig selv ikke det interessante, men manglen på fælles mindset, koordinering og vidensdeling. Vi har valgt at døbe disse professionelle – the dark horses – da de ofte påvirker inddragelsens effekt. I en af casene, hvor familien og netværket aldrig tidligere har været en del af den unge mands liv, er plejemor negativ i forhold til familierådslagning, og da samværet efterfølgende bryder sammen er hendes respons, at det kunne hun godt have fortalt og den dreng kan jo ikke holde aftaler. I en anden case koordinerer og balancerer rådgiveren den private og professionelle støtte således, at der bliver en positiv udvikling i sagen. Men ser vi på det samlede billede, så er det sjældent, at foranstaltningerne selv inddrager netværket, har kendskab til eller selv inddrages i en mere helhedsorienteret og inddragende indsats. Det betyder, at de forskellige indsatser i og omkring en familie ikke koordineres og en metafor herfor er, at de professionelle dark horses rider ud i hver sin retning på hver sin hest. Det er en mikrofaglig udfordring.

Mikro- og grundfagligheden er afgørende for 'den gode' netværksinddragelse

De professionelles mikro- og grundfaglighed synes, at gøre den største forskel for om der overhovedet bliver tale om netværksinddragelse og om selve forløbet vurderet ud fra en rettigheds- og eller effekttilgang lykkedes i de meget forskellige og unikke sager. Eksempelvis får nogle socialrådgivere altid et ja fra forældrene til deltagelse i familierådslagning/dialogmøder og andre et nej. Rådgiverne har alle anvendt deres meget forskellige grundfaglighed i de meningssskabende interaktioner af gestus og respons. Når vi spørger de professionelle, hvad de gør og siger, så har de vanskeligt ved at svare. Mikrofagligheden, der gør den store forskel, er ofte baseret på fag-personens ubevidste repertoire. Det er den enkelte fag-persons mikrofaglighed, der har betydning for om barnet, forældrene og netværket oplever sig trygge, motiverede, reel inddraget, godt behandlet, vel informeret, fagligt klædt på, tør tage ansvar, tror på systemet, osv. Og da er der nogle fag-personer, der gør det bedre end andre, som man lokalt kunne lære af ved en kvalificerende dialog om hinandens grundfaglighed, fx hvad siger og gør du, når du tilbyder familierådslagning/dialogmøde? Hvad er kæderne af gestus og respons? Hvordan forstår du det og hvad kan eventuelt gøres anderledes og bedre? Målet med en sådan gensidig kvalificerende mikrofaglig dialog er ikke ensartethed, men bevidst vidensdeling samt udvikling af den enkeltes grundfaglighed.

Afrunding og undersøgelsens samlede perspektiver

Netværksinddragelse er på mange måde lovbestemt (jf. SEL § 47 og § 71) i det sociale arbejde med børn/unge og deres familier, men det er også en etisk pligt til, at arbejde med kontinuerlig inddragelse af de mennesker, som det sociale arbejde drejer sig om. Begrebet 'Whanau' dækker over inddragelsen af de betydningsfulde voksne i et barn eller ungt menneskes liv. Det drejer sig både om dem der er, har været og kan blive betydningsfulde. Undersøgelse har haft fokus på netværksinddragelsens 'aktive stof' og de professionelle vidensbehov. Vi sonderer mellem inddragelse som rettighed i bred forstand og effektivitet i bred forstand. Inddragelse, som rettighed handler i høj grad om den reelle oplevede inddragelse i problemdefinition og problemløsning. Og da er børnene, forældrene og netværket i varierende grad blevet inddraget i alle cases, primært afhængigt af de professionelle mikrofaglighed og rammen. Familierådslagning, som inddragende beslutningsramme med samordnere, som aktør, synes tydeligere for borgerne og rådgiverne end de netværksinddragende dialogmøder, men selv indenfor denne ramme er der betydelig mikrofaglig variation. Inddragelse, som effektivitet handler i høj grad om netværksinddragelsens betydning for barnets trivsel og udvikling. I de fleste cases har inddragelsen haft en positiv betydning for barnet, men også her er der tale om stor variation i de meget komplekse sager. Stor variation og individualitet er på mange måder det sociale arbejdes realitet og effekten af en social indsats kan være vanskelig, at sammenligne og vurdere. I de mest succesfulde sagsforløb kobles de to tilgange således, at den reelle inddragelse samtidigt giver både de professionelle og de private meningsskabende informationer til fælles forståelse af problemet, målsætninger, handlerum og de løsninger, som de hver kan bidrage aktivt med til gavn for barnets trivsel og udvikling. Også her er der inspiration at hente - dels er det vigtigt at tænke inddragelsen, som en løbende proces i hele sagsarbejdet, barnet som driver og dels er der brug for koblinger til de professionelle dark horses, hvis barnet, forældrene og netværk skal blive aktive, tage ansvar og kunne se sammenhænge i indsatserne; både de professionelle, men også de private. Såfremt der reelt samarbejdes inddragende på alle parametre og mellem alle involverede parter, så er der mulighed for, at sagsprocessen vil opleves, som en reel inddragelses- og samskabelsesproces, hvor fokus er på øget trivsel og udvikling hos barnet.

Litteratur

- Andersen, J. (2003) *Empowerment i storbyens rum*, Hans Reitzel. Kbh.
- Andersen, M.L. (2015) *Empowerment i det beskæftigelsesrettede arbejde*, UdenforNummer. Kbh.
- Ankestyrelsen (2013) *Hvordan familie og netværk bliver inddraget i børnesager*, Ankestyrelsen. Kbh.
- Arnstein, S (1969) Ladder of Citizens Participation, *Journal of the American Institute of planners*, Vol.35, No. 4, July 1969, s. 216-224. Routledge. London
- Brinkmann, S. & Tanggaard, L. (2015) *Kvalitative metoder*, Hans Reitzel. Kbh.
- Børnerådet (2019) *Børnekonventionens artikel 12*, <https://www.boerneraadet.dk/>
- Czarniawska, B. (2004) *Narratives in social science research*, Sage. London
- Flyvbjerg, B. (1998) *Rationality and power – Democracy in Practice*, University of Chicago Press. Chicago.
- Flyvbjerg, B. (2001) *Making social science matter*, Cambridge University Press. Cambridge.
- Freire, P. (1974) *Pedagogy of the Opressed*, The Seabury Press. New York
- Hansen, J., Hansen, T. H. & Rasmussen, B. M. (2003) *Familierådslagning I Danmark - 2.del af evalueringen*. Socialministeriet. Kbh
- Hart, Roger (1992): *Children's participation: from Tokenism to Citizenship*. UNICEF. International Child Development Centre
- Havnen, K. og Christiansen, Ø. (2014) *Knowledge Review on Family Group Conferencing*, RKBU West. Bergen
- Heino, T. (2009) *Family Group Conference from a Child Perspective*, National Institute for Health and Welfare. Helsingfors
- Hoverak, S. (2006) *Hvordan oplever ungdom at deltage I familieråd?*, Norwegian University of Science and Tecknology Management. Trondheim
- Hyrve, G. (2006) *Familieråd set ut fra saksbehandleres ståsted*, NOVA-rapport. Oslo
- Krogstrup, H. M. og Tjalve, J. (1999) *Det Handicappe samfund – Brugerinddragelse og medborgerskab*. Systime. Aarhus.
- Mortensen, B. (2007) *Family Group Conference from a Child Perspective*. Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service. Odense
- Peterson, C., Maier, S. F., & Seligman, M. E. P. (1993). *Learned helplessness: A theory for the age of personal control*. Oxford University Press. New York
- Rambøll (2018) *Anbragte børn og unges trivsel*. Rambøll. Kbh
- Rasmussen, B. M. & Hansen, T. H. (2002) *En beslutningsmodel med meget mere -En undersøgelse af det danske forsøg med familierådslagning*. UFC Børn og Familier. Aabenraa
- Rasmussen, B. M. og Sandgaard, A. (2018) *Familierådslagning i Esbjerg Kommune 2014-2018*. UC SYD. Esbjerg
- Serviceoven (2018) §47, § 48, § 71. <https://www.retsinformation.dk/>
- Netværksinddragelse og familierådslagning: Docent Bo Morthorst Rasmussen og lektor Sabina Jæger UC SYD

Slettebø, T. et al. (2016) *Familieråd i familievernet -Evaluering af et pilotprojekt 2013-2015*. Videnskabelige Høgskole. Oslo

Socialstyrelsen (2017) Task Force-forløbene fx Status Ikast-Brande. Socialstyrelsen. Odense

Socialstyrelsen (2019) Familierådslagning. <https://socialstyrelsen.dk/tvaergaende-omrader/sagsbehandling-born-og-unge/netvaerksinddragende-metoder/hvad-er-familieradslagning>

Stacey, R. D. (2003) Learning as an activity of interdependent people. *The Learning Organization*, Vol.10, No.6, 2003, 325-331

Stacey, R.D. (2007) *Strategic Management and Organizational Dynamics*. Pearson Education. London

Uggerhøj, L. (2014) Learning from each other – Collaboration Processes in Practice Research. *Nordic Social Work Research*, Vol. 4, Supplement 1, 2014, s. 44-57

Vardemodellen (2019) <http://www.vardekommune.dk/>

Vik, S. (2009) Familieråd i Norge -Fra trylleformel til realisme. *The Journal Norges Barnevern* (3), 172-182